# Előszó

A PAHRU által a székelyföldi térségben folytatott agrárinnovációs elemzéssorozat előtérbe hozta azt a tényt, hogy a térségben innovatív agrárszereplők új csoportja/rétege alakult ki, és ennek a csoportnak a létszáma növekszik, tevékenysége erősödik. A térségben van egy olyan agrárvállalkozói, kezdeményezői réteg, amely „fejben" már váltott, másként tekint a térségi adottságokra, a lehetőségekre, a megoldandó gyakorlati feladatokra, közvetlen környezetére, és ami talán a legfontosabb: másként tekint saját magára is, mint korábban. Érzékeli, tudja, hogy amibe belefogott, az több mint egyéni kezdeményezés. Ennek az agrárinnovációs csoportnak a megjelenése és működése jelentős változási/innovációs esélyt hordoz nem csupán az agrárium, hanem a térség egésze számára is.

Több tényező miatt ez az innovációs potenciál a székelyföldi térségben egyelőre csak kismértékben hat a térség agráriumára és a térségi társadalom egészére, az innovatív csoport térségi hatása visszafogott mértékű. Az eddigi hatás visszafogott mértéke több tényezővel is magyarázható. Mindenekelőtt azzal, hogy maga az innovációs folyamat még új jelenség. Bár egyes jelei az 1989-es romániai rendszerváltás után viszonylag hamar megmutatkoztak, és az első agrárinnovációs próbálkozások is megjelentek, a folyamat térségi térnyerése az utóbbi évtizedhez köthető. A jelentősebb társadalmi hatás késlekedését azonban az is magyarázza, hogy az innovatív kezdeményezésekre irányuló támogatások (anyagi, szervezési, tematizációs támogatások) elsősorban a kezdeményezőkre, és nem a folyamat egészére, illetve inkább a termékekre, és sokkal kevésbé az innovatív működési modellre irányultak. Sőt, arra sem került sor, hogy az agrárjellegű és a helyi termék jellegű tevékenységek sokkal szélesebb körén belül a tényleges innovatív tartalommal bíró agrárkezdeményezések halmaza névvel, tartalmi leírással és szakpolitikai programmal jellemezhető célcsoporttá váljon.

A PAHRU keretében indított programsorozat arra hívta fel a figyelmet, hogy a térségi innovatív agrárszereplők új tevékenységformát indítottak el a térségben. Nem csupán és nem elsősorban a termékeik újszerűek, hanem a tevékenységi modelljük, az ahhoz kapcsolódó értékrendszerük és magatartási gyakorlatuk új a térség hagyományos gazdálkodási tevékenységéhez viszonyítva. Ez a működési modell (tervezés, tudásszerzés, technológiai fejlesztés, üzleti magatartás stb.) a hagyományos önfenntartó családi gazdálkodási modell és az üzemszerűen működő

farmgazdaságok közti térben szerveződik egyre több területen, sokféle formában. Működtetőik a szakmai tudásukat a térségen kívül szerezték, számukra a tudástartalmak mellett a kapcsolati tőke a legfontosabb tényező. Tevékenységük helyi adottságokra, endogén értékekre, a lokalitáshoz és a térséghez való kapcsolódásra alapozódik. Elkötelezettek a térség, a közöségfejlesztés, a környezetvédelem, az egészséges táplálkozás és általában az innovatív megoldások iránt. Ehhez a tevékenységhez sajátos szereptudat, esetenként gyakorlati jellegű innovációs szerepvállalás társul.

Programunk arra irányult, hogy megvizsgáljuk azokat a térségi feltételeket és tényezőket, amelyeket figyelembe kell venni ennek az innovációs potenciálnak a térségi léptékű hasznosításához. Ehhez az első lépést nyilvánvalóan az jelentheti, hogy foglaljunk össze minden rendelkezésre álló szakmai ismeretet és tereptapasztalatot, amely ennek az innovatív csoportnak a jelenlegi, sajátos működési modelljét bemutatja. A működési modell legfontosabb tartalmi eleme ahhoz kapcsolódik, hogy az innovatív kezdeményezések milyen módon és milyen mértékben vannak beágyazódva a helyi társadalomba, a térségi társadalmi és intézményi szerkezetekbe. A különféle beágyazódási szintek ismerete jelentheti a kiindulópontot az olyan gyakorlati jellegű javaslatok és programok megfogalmazásához, amelyek növelni tudják, illetve programszerűvé tehetik az innovatív csoport által hordozott innovációs potenciálnak a térségi léptékű hasznosulását. A cél az lehet, hogy kialakíthatók legyenek és működjenek az ezt a célcsoportot támogató programok, szolgáltatások és struktúrák. Programunk eddigi eredményei alapján úgy véljük, hogy az első lépés ennek a nagyon jelentős térségi fejlesztési potenciált képviselő csoportnak a társadalmi elfogadtatása, ennek nyomán pedig annak elérése, hogy az innnovatív tevékenység térségi modellé váljon.

Jelen kötet elemzései, interjúanyagai bemutatják az agrárinnovációs folyamat térségi társadalmi beágyazottságának állapotát, a térségi intézményi és szakmai szereplők (önkormányzati intézmények, közbirtokosságok, agrárkamarák, ezen a téren érintett megyei hivatalok, felsőoktatási intézmények, szakmai és civil szervezetek, média stb.) szerepvállalási gyakorlatát és lehetőségeit (anyagi támogatás, információ átadás, technológiai támogatás, tudásátadás, szolgáltatás, lobbi és közvetítési tevékenység, képviseleti szerep, célképzések, elemzések, társadalmi tematizáció, hálózatépítés, termelő és termékmarketing stb.). A kötetanyag összeállítása során (elemzések, interjúk, esettanulmányok) tudatosan törekedtünk

arra, hogy tematika és műfaj tekintetében minél többféle megközelítést mutassunk be. Minden anyag és minden megközelítés – közvetlen vagy közvetett módon – amellett érvel, hogy az innovatív kezdeményezések működtetésében fontos az eszköz, a technológia, a térségi adottság, az anyagi alap, az értékesítési feladatok megoldása, de mindennek az alapja az a mentalitásváltás, amelyekre ezek az innovatív kezdeményezések épülnek. A javaslatok kidolgozásában – a program keretében végzett terepmunka tapasztalat és elemzési eredmények mellett – fontos szerepe volt a térségi szakemberekkel folytatott szakmai konzultációknak, a magyarországi és térségi szakemberek közreműködésével szervezett szakmai fórumnak.

Bízunk abban, hogy programsorozatunk újabb kiadványa hozzájárul ahhoz, hogy az innovatív agrárvállalkozók csoportja szakmai körökben, az intézményi gyakorlatban és a szélesebb társadalmi nyilvánosságban egyaránt olyan megjelölést és tartalmi meghatározást kap, amely kifejezi ennek a csoportnak a sajátos jellegét, illetve a térségi innovációban vállalható fejlesztéspolitikai szerepét. A kötet szerkesztői ezúton is megköszönik mindazok támogató közreműködését, akik szakmai munkájukkal, tapasztalataikkal, véleményükkel hozzájárultak programunk kivitelezéséhez. Térségi szakmai munkára, tudástranszferre, intézményi és szakmai szereplők együttműködésére lesz szükség ahhoz, hogy a térségi agrárinnovációs folyamat kísérletből modellé, hosszabb távon pedig térségi fejlesztéspolitikai paradigmává váljon.

2018. június

*A szerkesztők*